

MADARAS SZIDÓNIA

ISTORY? STEVE JOBS

Walter Isaacson: *Steve Jobs életrajza*

■ Kíváncsian várom az idei év októberének 14. napját. 2011 végére egyes üzletekből kifogytak az Issey Miyake-típusú garbók. Október 14-én pedig a felhasználók sokasága készült fekete garbó, kék armer napra. A *Steve Jobs-nap* kampány üzenetei Facebookon és az online hírmédiák révén terjedtek világszerte.¹ Halálának alig második hetében rajongói közösségek külön „ünneppel” kívántak megemlékezni Jobsról.

De ki is ez az ikonikus figura, aki egyszerre hat ágazat megújítója (személyi számítógép, animáció, zene, telefon, táblagép és digitális könyvkiadás. Sőt akár hetedikként a kiskereskedelmet is ide sorolhatjuk. Gondosan ügyelt arra, hogy élettörténete bizonyos részletei a nyilvánosság zajától távol, egyszerűen és csendben alakuljanak. Paradox lépésnek tűnt, és pontosan ezért nagy várakozás övezte a Simon&Schuster Kiadóház 2011 áprilisi bejelentését,² miszerint készülöben van az első olyan Jobs-élettörténet, amelyre ő maga kérte fel a CNN-nél és a *Time* folyóiratnál korábban vezető beosztásban lévő Walter Isaacson, az Aspen Intézet vezérigazgatóját. A helyzet annál is izgalmasabb, hogy a bejelentést megelőzően napvilágot látott biográfiák mindegyike Jobs hozzájárulása nélkül íródott, sőt a John Wiley&Sons kiadásában 2005-ben megszületett kötet – Jeffrey S. Young and William L. Simon: *iCon: Steve Jobs, The Greatest Second Act in the History of Business* – piaci megjelenését az Apple jogtalanság okán visszavonatta. Az Isaacson-féle biográfia érdekessége azonban nem merül ki ennyiben.

Az eredeti terv szerint idén kora tavaszra időzítették a kötet megjelenését *iSteve: The Book of Jobs* címmel. Megírására maga Jobs kérte fel Isaacson. Arro-

gáns, gőgös magatartásként is értékelhetnénk ezt a gesztust, mintegy a siker dicsfényének állandósítására, felnagyítására tett törekvésként. Ezt azonban maga az író oszlatja el. Steve közvetlenül első műtete előtt keresi fel Isaacson, az életrajzíró, aki ekkoriban többek között Henry Kissinger, Benjamin Franklin és Albert Einstein életéről szóló munkáiról ismeretes. Pikáns részlet, hogy 1997-ben a számítógépmágnás Bill Gatesről ír a *Time* számára egy anyagot,³ amelyben erényeit, versenyképességét hangsúlyozza, személyében a digitális korszak megtestesítőjét látja.

Az életrajz megírására vonatkozó kérés megdöbbentő egy aktív, felívelő karrierrel rendelkező, 44 éves férfi szájából, Isaacson vissza is utasítja azzal, hogy majd néhány évtized múlva, a visszavonulást követően kerítsenek sort erre. Végül alig öt év múltán, 2009-ben ismét terítékre kerül a biográfia megírása, amikor Jobsot betegsége másodikára kényszeríti szabadságra. A feltételek szigorúak: Jobs nem cenzúrázhatja a megismert és bemutatott valóságot, cserébe pedig Isaacson a környezet megszólaltatását vállalja, barátokét, ismerősökét, munkatársakét és nem utolsósorban a családjét. A biográfia legfőbb célja mélységesen humánus, a kétségek szorítójába került apa végcélja, hogy „gyerekeim tudják, hogy ki vagyok és amit teszek, azt miért teszem”. Érvélese igencsak logikus, az előzmények is azt támasztják alá: elért eredményei miatt sokan lesznek olyanok, akik látszólag igaz történeteket fognak mesélni az ő megkérdése nélkül, halála után ezekhez már semmilyen kiegészítő információt nem fűzhet, s minthogy már életében is láttak napvilágot hasonló írások, szerette volna, hogy legyen egy, amely közvetlenül kap-

csolatban van a valódi Steve Jobsszal és annak mindennapi életpasztaival.

Mit várhat tehát az olvasó ettől a biográfiától? Cégreklámot netán? Misztifikálást? Ellenőrzött sikersztorit, a sztárgár újabb megnyilvánulását? Bevallom, képtelkedve vettem kézbe a könyvet, az a kérdés foglalkoztatott, mitől lesz több ezzel Jobs pályája, miért van neki szüksége egy megrendelt életrajzra, amikor termékeik minőségben messze maguk mögé utasítják a konkurencia hasonló kísérleteit, a fogyasztók pedig nap mint nap sővár-gó áhítattal gondolnak az almás logóra?

A végleges cím – bár keveset mond – mégis találóan sűríti egybe az Appleguru legfontosabb jellemvonásait: egyszerűség, a felesleges sallang eltávolítása, lényeglátás, összpontosítás. Nincs heroizáló jelző, nincs státus, nincs magyarázó alcím, mindössze ennyi: *Steve Jobs*. 41 fejezetben követi a Jobs-életpályát, sorsesemények köré sűrítve azt. Az örökbefogadás körülményei, rock, zen és drogok keretezte fiatalkora, az első szárnypróbálgatások a blue booksszal, a garázsbeli *Almák*, a szerelmi kapcsolatok, a sorsszerűség az elsőszülött gyermek kapcsán, munkatársak, ugrások a kereskedelmi szférában, összeférhetetlenség a csapattal, NeXT, Pixar, konkurenciához való viszony, visszatérés, MacIntosh, az Apple-boltok művészi beltere, Dylannal, Beatlesszel való kapcsolat, a betegség hullámai, kiadói tevékenység, ötletek a jövőre. A fejezetek rövid történetek, beszélgetések egymásba szövődése által haladnak előre, megismerjük belőlük a hétköznapi Jobsot, aki a tökéletességre törekvés megszállottja, szélsőségesen „egészséges” étrend követője, a megállíthatatlan álmodó.

Az életrajz műfaja kérdéseket vet fel a megszólaltatott vélemények szelekciója, azok arányos bemutatása kapcsán. Isaacson alapos munkát végzett a rendelkezésre álló közel három évben. Jobsszal közel negyven interjút, beszélgetést folytatott, leginkább séta közben. Emellett megkereste a családtagokat, a barátokat, a munkaadókat és a munkatársakat, sőt mi több, a versenytársakat is. A kép sok oldalról árnyalt tehát, olyannyira, hogy az első oldalakon szereplőlista szükségeltetik a viszonyrendszer láttatására, a megrajzolt imázs pedig igencsak ellentmondásos. Gyakran maguk a beszélők is paradoxonokban fogalmaznak: *hátborzonga-*

toan karizmatikusnak, kibedelikus egyéniségnek (a kibernetika és a pszichedélia összevonásából keletkezett szókapcsolás), *felvilágosult és gonosz hibbant számának* is nevezik helyenként. Szinte kézzel fogható a tehetetlenségük, amikor Jobsot jelentésekbe próbálják zárni. Az *istenverte hippiből* lett sikeres cégvezető személyiségfejlődése, annak részletes bemutatása Walter Isaacson oknyomozó tevékenységének alaposságát dicséri.

Műfaji sajátosság, hogy nemcsak egyetlen élet összefoglalása jelenik meg, a megélt pozitív élmények gyűjteményeként, hanem ezzel egy időben az egyéni életlehetőséget meghatározó korszakot és az illető kapcsolati csomópontjait, sőt a társadalmi értékrendet is megjeleníti, lehetséges összefüggésekre világít rá. Interpretálhatjuk tehát igény és elvárás szerint akár a fejlődésregény alapvető eszköztára, akár a fogyasztástörténet, a technológiatörténet, pontosabban a digitális éra, a reklámtörténet, a hatékony tárgyalás technikája, netán a PR, vagy a szervezetvezetés sikerének alapelveire reflektálva. (Chris Rawson, a TUAW – Unofficial Apple Weblog – szerkesztője a „legigazibb életrajznak” tartja Isaacson könyvét, értékeli a sokoldalú megvilágítást, azt azonban megjegyzi, hogy nem irigyli azon alkalmazottakat, akiknek vezetője a jobszi módszerek elsajátításával próbál sikeres csapatkoordinátorrá válni.⁴⁾

Tekinthetjük reprezentatív biográfiának, korunk kiemelkedően értékesnek tartott, követendő vállalkozó- és egyéniségmodelljét megjelenítő írásnak. Ugyanakkor, ha az olvasót kizárólag Jobs személye érdekli, terjengősnek érezheti a Szilikon-völgy mágnásait részletező alfejezeteket, a gazdasági és technológiai körképet. Az Apple-történeti újítások mentén bemutatott karriertörténet az elkötelezett rajongók számára kevés új elemet jelenthet, a szélesebb közönségre tegeeknek viszont sokrétű információ értékkel bír, vallja a *New York Times* szerkesztője, Janet Maslin. A *Times* cikkírója felhívja a figyelmet arra is, hogy a történet generációs lépéseket tartalmaz: ír olyan mára már kevésbé kézzelfogható fogalmakról, mint az Atari Pong játéka, illetve annyira naprakészekről is, amelyek egyesekhez el sem juthattak még, például az iPad 2, sőt a jövő generációinak tervezett ötletek is megjelennek benne.⁵ Csaló-

dást okoz majd a kötet, ha a több mint hatszáz oldal átolvasásakor kizárólag az ikonikus, legendás Jobsot akarjuk mindenáron viszontlátni, az „ünneplendő hóst”, aki gyökeresen álmodta újja digitális környezetünket. A kötetben ugyanis a meztlábás, a síró, a nyers, a kontrollfüggő, a hétköznapi Steve is palástolatlanul megjelenik. Ezt sokkal inkább életrajzíri erénynek, mint gyengeségnek tartom. Főként, hogy a könyv alapját adó interjúk mind Steve-vel, mind a családtagokkal a betegség hónapjaiban készültek.

Isaacson különös figyelmet fordít az ok-okozat összefüggésekre, a történetek összeollózása nemcsak a kronológiai fejlődés szempontját veszi figyelembe, fontosak a magyarázatok, az értelmezések. Az első oldalak azonnal elárulják, hogy Steve Jobs életét a kettőség jegyében kell látnunk. Egyúttal jelzi is, hogy az elkövetkező oldalakon egyszerre jutnak szerephez a pozitív és az elmarasztaló értékelések is. A biológiai szülei által elhagyott, de ugyanakkor a kiválasztottak sorát élő Jobs egyszerre zseniális és démoni figura. A mesebeli szegény parasztleány mítosza is kereshető benne. Egyszerű mesteremberek fiaként nő fel, egyetemre jár, majd onnan kilépve saját feje szerint valósít meg néhány ötletet, motiválja a technológiai kontextus és a Hewlett-Packard vállalkozás.

Fiatalként a lázadó hippi igazságkérésők életét éli, a korszak végleiteit azonban önmagában egyesülni látja: a Művészet és a Technológia számára nem izolált kategóriák, sokkal inkább összefolynak, képes érzelmeket kapcsolni a számítástechnikához. Megbabonázza a „szép”, táncol, kalligráfiát tanul, ezenfelül érdeklődik a spiritualitás és a zen iránt. Maga Isaacson is meglepődik Steve fokozott érzelmi megnyilvánulásaitól: Steve gyakran sír, ha összegyűl benne a feszültség. Saját generációjában különcnek számít. Ismételt elmondják róla, hogy az általános szabályok alól kivételnek érzi magát. A következmény kétirányú: egyrészt az egyediség, másrészt a szociális érzéketlenség irányába mozdítja. Etikailag vitatható döntései, meglátásai vannak, ugyanakkor emberismerete messze felülmúlja a környezetét. Ennek a törekvésnek számtalan állomása kap helyet a könyvben, megjelennek a fontosabb találkozások és azok tanulságai. Példát látunk arra, hogyan lehet megalázkodás, megalkuvás nélkül kö-

vetkezetesen vállalni egy képet és azt kifinomult és egyszerű üzenetek révén továbbítani.

A hibbant sámán talán nem is olyan távoli metafora, mer hinni, álmodni, aztán hisz abban is, hogy a megálmodott valóság igazra fordul. Stabil és kiforrott jellemvonásai egyszerre hibái is. Kreatív-nak maximalista, vezetőnek határozott, apának ingatag, vetélytársnak félelmetes. Sokat vitatott elmélete a valóságteremtő mező. Eszerint a valóság úgy alakul, ahogyan magunkban formáljuk, nem kívülről determinált. Munkatársai nem egyszer nagy intenzitású motivációs erőként nevezik meg a valóságteremtő mező elméletet: *Dolgozz nálunk, és hagyj nyomot a világegyetemben*, hangzott a munkaaajánlat zárómondata. Bill Atkinson így fogalmaz: *Megéreztem a naivitás ösztönző erejét. Mivel nem tudtam, hogy nem lehet megcsinálni, képessé váltam arra, hogy megcsináljam.* Az elsőrangú elvárások elsőrangú csapatot eredményeznek Jobs környezetében. Ehhez híresen-hírhedten jó emberismeret és szókimondás társul.

Mások kiemelik: „soha nem félt megmondani az igazságot”, mint egy profiler, félelmetes hatékonysággal olvasta le az egyének pszichológiai sajátosságait, és igazította ehhez a viszonyulását. Nyeresége miatt a nehezen kezelhető természetű emberek közé sorolják (*Steve-vel időnként csak furkósbottal lehetett bánni.*) Ugyanakkor az örök álmodó és a szépségre, esztétikumra kifejezetten érzékeny, mindenre nyitott művészlélek a nyers autokratával párhuzamosan él benne: *rajongott az olyan beszélgetésekért, amelyek során korszerű információhoz jutott, különösen, ha olyan partnerrel találkozott, aki többet tudott nála.*

Az általa vezetett részleg kulcsszavai: összpontosítás, megalkuvásmentesség, egyszerűség, letisztultság, felhasználóbarát jelleg, empátia és kisugárzás, az ideális munkatársaknak pedig kreatív okos és lázadó hajlamú egyéneknek kell lenniük.

Michael Wolff így festi le a Jobsfigurát: *A komor, aszketikus külső, az abszolútizmus, a szerzetesi megjelenés, a szenteket körüllegő hangulat nagyon hatásos, és ebben az esetben biztosítja neki a kiváltságot, hogy felsőbbrendűként eldöntse, minek van jelentősége, és minek nincs.* Jobs a kontroll híve volt, azé a kontrollé, amely paradox módon a szabadság legteljesebb megvalósulását teszi

lehetővé. (Gondoljunk csak az 1984-es, paradigmaváltást előidéző reklámfilmre.⁶)

Művészi szintre emeli a termékbemutató műfaját, felemelő, katarktikus élénnyé teszi azt. Mintegy plátói idealista módjára képes közvetíteni a lényeglátás és a technológiában rejtőző harmónia művészetét: technozen élménynek is nevezhetnénk a Jobs-féle preZENTációt. Bemutatói módszereinek összegzéseként *Steve Jobs a prezentáció mestere. Hogyan legyünk örülten hatásos előadók* címmel jelent meg Carmine Gallo könyve.⁷ Karizmatikus egyénisége a korszak egyik leghatásosabb közszereplőjévé, szónokává teszi.

A zárófejezetek megindító képe, ahogyan a gazdasági versengést félretéve Bill Gates és Steve Jobs hosszasan társalog a betegágnál értékekről, egymás erényeiről, jövőről. Felesége, Laurene Powell megfogalmazásában Jobs végzetét a környezettel való fokozott együttrendülés okozta: *Nagyon ráhangolódott a környezete minden részletére és az öt körülvevő tárgyra és ez teljesen kimerítette.* Meglepő módon a történet nem vált hangnemet a betegségről szóló fejezetekben sem, árnyalt képet fest arról, ahogyan Jobs a rákhoz viszonyult a valóságtorzító mező kísérletével.

A rák által próbára tett zseninek rossz sejtése volt már egészen fiatalon, hogy a

halállal való találkozás nem várat sokáig magára, így aztán a memento mori gondolat csendesesen ott húzódott az életvezetési elvek között, hatása a diagnózis után erősödött fel még inkább. A termékeny életet összegző gondolatsor ezzel együtt megindítóan szerény, arról a Jobsról árulkodik, aki a hétköznapiakban a normális (értsd: stílusos, de nem fényűző) életvitelhez ragaszkodott.

Azt mondtad nekünk: Az út maga a jutalom. Ez igaznak bizonyult. „Igen – felelte Jobs. – Tényleg tanultam valamit az út során.” Aztán néhány pillanattal később megismételte, mintha Bowerst és magát is meg akarná nyugtatni. „Tanultam valamit. Tényleg.”

Az Amazon.com vásárlói preferencialista alapján 2011 egyik legjobb könyveként tartja számon.⁸ A biográfiával nem sokára filmes változatban is találkozhatunk. A híradások szerint a Sony megvásárolta a jogokat. Korábban Noah Whyle-t, maga Jobs dícsérte meg a *Szilikon-völgy kalózai (Pirates of Silicon Valley*, Martyn Burke, 1999.) című filmben nyújtott Jobs-alakításért, ezúttal azonban úgy vélem, jóval nagyobb elvárás nehezedik a leendő főszereplőre. A filmről egyelőre pletykák terjednek, megerősített forrásból nem tudni a pontos részleteket.

Ja és még egy dolog... A könyvet ajánlom. Megéri elolvasni.

■ JEGYZETEK

1. *Fekete garbó, kék farmer. Steve Jobs-napot tartanak Szatmárnémetiben.* <http://eletmod.transindex.ro/?cikk=1560> [2012. 03. 31.]; *Dress Up Like Steve Jobs Day.* www.facebook.com/events/130179840411684/ [2012. 03. 31.]; *Important: Friday is Dress Up Like Steve Jobs Day.* <http://techland.time.com/2011/09/07/important-friday-is-dress-up-like-steve-jobs-day/> [2012. 03. 31.]
2. Steve Jobs Authorized Biography coming in 2012. ABCnews. 2011. 04. 11 [2011. 03. 17.]
3. Walter Isaacson: *In Search of the Real Bill Gates.* Time. 1997. 01. 13. <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,1120657,00.html> [2012. 04. 02.]
4. Chris Rawson: *Review: Walter Isaacson's Steve Jobs.* TUAW, 2011.10.25. <http://www.tuaw.com/2011/10/25/review-walter-isaacson-s-steve-jobs/> [2012. 04. 10.]
5. Janet Maslin: *Marketing the iBio for Apple's Genius.* *Book of the Times.* 2011. 10. 11. <http://www.nytimes.com/2011/10/22/books/steve-jobs-by-walter-isaacson-review.html?pagewanted=all> [2012. 04. 10.]
6. <http://www.youtube.com/watch?v=HhsWzjo2sN4> (2012. 04. 02.)
7. Carmine Gallo: *Steve Jobs a prezentáció mestere – Hogyan legyünk örülten hatásos előadók?* (Ford. Kuntner Gábor) HVG Kiadói Rt., Bp. 2010.
8. http://www.amazon.com/best-books2011/b/ref=amb_link_358691402_3?ie=UTF8&node=3321372011&pf_rd_m=ATVPDKIKX0DER&pf_rd_s=hero-quick-promo&pf_rd_r=1D9KTSQRH1X8B9XT49F0&pf_rd_t=201&pf_rd_p=1331919022&pf_rd_i=1451648537 [2012. 04. 10.]